

Archeologisch vooronderzoek te Engsbergen - Lapse Heide (Tessenderlo)

Decraemer Stefan en Tiri Wim

AS - Rapportage 2009 - 19

Opdrachtgever:
Aquafin nv.
Dijkstraat 8
2630 Aartselaar

Opgraving ☐

Prospectie ☒

Vergunningsnummer: 2009/240

Datum aanvraag: 05/08/2009

Naam aanvrager: Decraemer Stefan

Naam site: Tessenderlo, Lapse Heide

© 2009

Archaeological Solutions bvba, Lange Nieuwstraat 42, 2800 Mechelen

Lay-out: Herman De Winter

Foto's: Archaeological Solutions (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: Archaeological Solutions (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Voor inhoud en strekking van ondertekende artikels zijn de auteurs zelf verantwoordelijk.

Inhoudstafel

1.	Inleiding	4
2.	Doel van het onderzoek	6
3.	Onderzoeksmethode	6
4.	Landschappelijke en bodemkundige situering	7
5.	Onderzoeksresultaten	9
6.	Conclusie	14
7.	Dankwoord	14
8.	Bijlagen	15

---

1. Inleiding

Op vraag van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed werd in opdracht van Aquafin nv op 20 augustus 2009 een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Dit zijnde een verkennende prospectie met ingreep in de bodem (dossiënummer vergunning: 2009/240), uitgevoerd door projectbureau Archaeological Solutions bvba binnen het projectgebied van een nieuw aan te leggen RWZI, gelegen aan de Lapseheide te Engsbergen (Tessenderlo).

De ernstige bedreiging die de vooropgestelde werken en het daarmee samenhangende grondverzet vormen tegenover het mogelijk aanwezige archeologische erfgoed, zijn immers van die aard dat door het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed geadviseerd werd dat een archeologisch vooronderzoek wenselijk was.

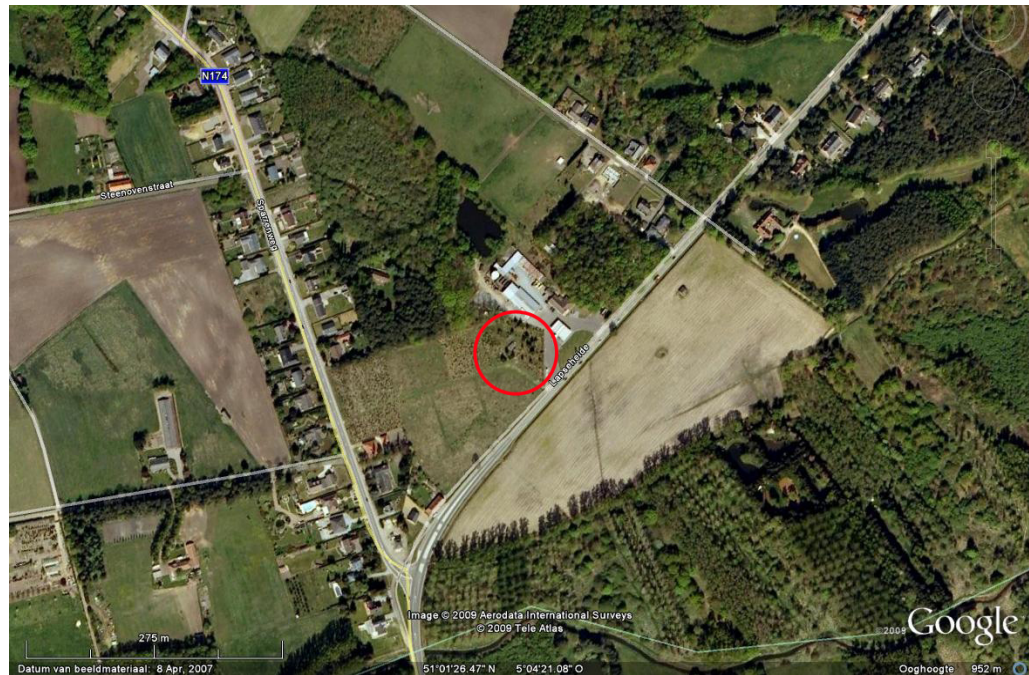
De te onderzoeken zone werd nog nooit archeologisch onderzocht en bijgevolg is zijn archeologische potentie alsnog onbekend. Het hier voorgestelde vooronderzoek was dan ook een aangewezen mogelijkheid om het projectgebied archeologisch te evalueren, teneinde het ongekende archeologisch erfgoed te detecteren, af te lijnen en te registreren. Volgens de Centraal Archeologische Inventaris van het VIOE zijn nog geen archeologische vondsten of sporen gekend in de nabije omgeving.

De werken (inplanting van een RWZI) - die worden uitgevoerd door Aquafin nv - spitzen zich toe op het perceel die kadastraal bekend is als Engsbergen (Tessenderlo) 4° Afdeling Sectie D, Perceel nr. 542D3. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van ca. 4000m². De gronden waren op het moment van het onderzoek in bezit van Aquafin nv. Het betredingsrecht van bovenstaande percelen vormde dan ook geen enkel probleem.

Het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd onder leiding van projectarcheoloog Stefan Decraemer, in dienst van het projectbureau Archaeological Solutions bvba. De begeleiding en bijkomende advisering gebeurde door mevr. Ingrid Vanderhoydonck van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed. Het mechanische graafwerk werd verzorgd door de firma Grond- en graafwerken Anthonissen uit Brecht. De rapportage vond plaats op 21 augustus 2009. De opmeting van de proefsleuven en het opstellen van de georeferende plannen werd uitgevoerd door landmeter Bruno Van Dessel van ADM bvba, in nauwe samenwerking met bovengenoemde projectarcheoloog. De aangemaakte georeferende overzichtsplannen zijn opgenomen als bijlage bij dit rapport, waarbij de plannen de exacte ligging van de proefsleuven met spooraanduidingen weergeven. Tevens werd gezorgd voor de aanduiding van de geplaatste wandprofielen, en de exacte diepteligging van de sleuven inclusief grondsporen t.o.v. het Oostends Peil: TAW .

Afbeelding 1 Locatie plangebied (Bron: Google Earth)

Administratieve gegevens

Gemeente : Tessenderlo
Plaats : Engsbbergen - Lapseheide
Toponiem : Lapse Heide
Provincie : Limburg
Opdrachtgever : Aquafin nv
Uitvoerder : Projectbureau Archaeological Solutions bvba
Bevoegd gezag : Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed
mevr. Ingrid Vanderhoydonck
Gemeentecode : TES-09-ENG
Administratief nummer opgravingsvergunning:
2009/240: prospectie met ingreep in de bodem t.a.v.
dhr. Stefan Decraemer
2009/240 (2): archeologische controle met een
metaaldetector t.a.v. dhr. Maarten Bracke

Locatie onderzoeksgebied :

Gebied gelegen in Engsbbergen, ten zuidoosten van de
dorpskern, tussen de Sparrenweg en de Lapse Heide

Omvang Plangebied : ca. 4000m²

Kadastrale gegevens : Engsbbergen (Tessenderlo) 4° Afdeling Sectie D,
Perceel nr.: 542D3

Periode : n.v.t.

Complexiteit : n.v.t.

Hoogte maaiveld t.o.v. Oostends Peil : 21,5 - 22,5m +TAW

Beheer en plaats documentatie :

Projectbureau Archaeological Solutions,
Lange Nieuwstraat 42, 2800 Mechelen (meer specifiek:
volledig uitgewerkte rapportage met bijhorende bijlage's)

Beheer en plaats vondsten:

Aquafin nv.
Dijkstraat 8
2630 Aartselaar

2. Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoeksproject was om het plangebied, welke aan een intensief grondverzet zal worden onderworpen, in eerste instantie archeologisch te evalueren m.a.w. door archeologische sites te detecteren, af te lijnen en ze samen met eventuele vondsten te registreren, teneinde de noodzaak voor- en concrete aanbevelingen m.b.t eventueel archeologisch vervolgonderzoek te kunnen formuleren. Dit laatste in samenspraak met het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed.

3. Onderzoeksmethode

Om het gebied te evalueren luidde het advies van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed dat minimum 12% van het plangebied diende te worden onderzocht op de aanwezigheid van (al dan niet) intacte archeologische waarden. De proefsleuven worden aangelegd ononderbroken en parallel met elkaar met een maximale tussenafstand van 15m en zijn een kraanbak breed (ca. 1,80m). De proefsleuven werden aangelegd door een kraan op rupsbanden met een tandenloze graafbak. Teneinde de sporen in het archeologische vlak te kunnen waarnemen en evalueren, werden de te onderzoeken sleuven -na machinale aanleg- indien nodig manueel opgeschaafd en onderzocht.

Tijdens de werkzaamheden werd erop toegezien dat de kraan niet over het vrijgelegde archeologische niveau reed, om zo het verstoren van eventuele archeologische sporen te voorkomen.

Alle aangetroffen sporen werden opgeschoond en beschreven qua aard, samenstelling, textuur en kleur. (cfr. Bijlage 1: Sporenlijst). Alle proefsleuven en relevante sporen werden gefotografeerd (cfr. Bijlage 2: Fotolijst). De exacte ligging en hoogtes van de proefsleuven en sporen werden door landmeter Bruno Van Dessel opgemeten (cfr. Bijlage 3: Afdruk digitaal grondplan). Aangezien er geen archeologische vondsten werden aangetroffen, was een vondstenlijst overbodig.

Met het oog op het geven van een deskundig advies, behoorde het nemen van een foto van ieder opgeschoond wandprofiel, waarbij voor een accurate beschrijving van ieder profiel werd gezorgd. In totaal werden 6 wandprofielen gedurende het vooronderzoek gefotografeerd en bodemkundig beschreven. Op deze manier kon een uitspraak worden gedaan inzake de bodemopbouw en de - al dan niet vastgestelde - verstoringsgraad van het plangebied. Hierbij werd tevens voor een optimale spreiding van de geïnventariseerde wandprofielen gezorgd, en voor een stratigrafische benadering van de aangetroffen sporen. Tevens werd de exacte positie van deze wandprofielen georefereerd ingemeten (cfr. Bijlage 3). Profiel 1 bevond zich in proefsleuf 1, profiel 2 & 3 in proefsleuf 2, profiel 4 in proefsleuf 3, profiel 5 in proefsleuf 4 en profiel 6 in proefsleuf 5.

Uiteindelijk werden 5 parallelle proefsleuven, met een gemiddelde breedte van ca. 1,8m op het volledige plangebied aangelegd (cfr. Bijlage 3).

Lengte en oppervlakte van de proefsleuven

Proefsleuf 1: 45,60m → 82,10m²

Proefsleuf 2: 69,80m → 125,65m²

Proefsleuf 3: 87,15m → 156,85m²

Proefsleuf 4: 67,60m → 121,70m²

Proefsleuf 5: 53,60m → 96,50m²

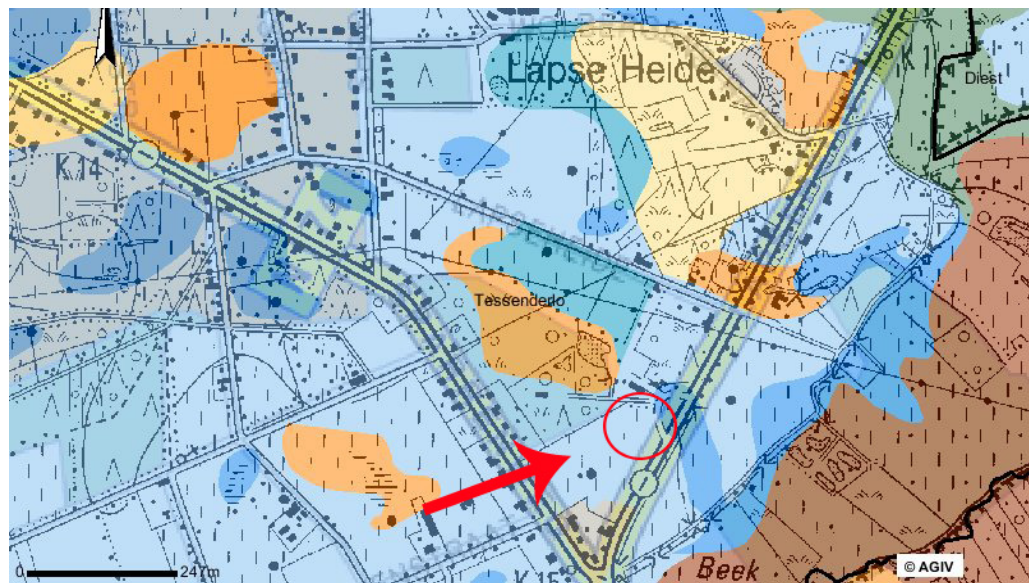
Op deze wijze werd in totaal ca. 582,8m² onderzocht; dit is 14,57% van de totale opgegeven oppervlakte (4000m²) van het plangebied.

4. Landschappelijke en bodemkundige situering

Engsbergen vormt een deelgemeente van Tessenderlo en behoort tot het arrondissement Hasselt. Het onderzoek werd uitgevoerd tussen de Sparrenweg en de Lapseheide. Gemiddeld ligt het terrein rond de 22m +TAW. Volgens de bodemkaart ligt het onderzoeksgebied op de rand van twee bodemsoorten.

- I-Sdg: matig natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B-horizont (= lichtblauw)
→ Praktisch het gehele onderzoeksgebied.
- SFP: natte tot zeer natte lemig zandbodem zonder profiel of met onbepaald profiel
→ Dit bodemtype werd niet in de proefsleuven aangetroffen maar grenst volgens de bodemkaart aan de oostelijke zijde van het onderzoeksgebied.

Het terrein had een licht verval met een hoogteverschil van 0,60m van noord (ca. 22,20 m +TAW) naar zuid (21,60 m +TAW) en van west (ca. 22,25m +TAW) naar oost (ca. 21,70 m +TAW) met een hoogteverschil van 0,55m.

Afbeelding 2: Bodemkaart (Bron: Geo-Vlaanderen)

De bovengrond of Ap-horizont (ploeglaag) heeft een gemiddelde dikte van 0,35 m en bestaat uit bruingrijs lemig zand waarin soms ijzerconcreties werden opgemerkt. Net onder de ploeglaag bevond zich een dun (ca. 0,06 tot 0,20 m), verrommeld pakket bestaande uit gevlekt bruingrijs lemig zand met brokken verzette moederbodem (C-horizont). Vermoedelijk is deze 'menglaag' het gevolg van het (éénmalig) diepploegen. De onderliggende moederbodem of C-horizont bestaat uit zwak lemig zand met een geelbeige kleur waarin duidelijke gleyverschijnselen ('oxidatie-reductie'-vlekken) werden opgemerkt. Profielen 1, 3, 5 & 6 vertoonden een dergelijke bodemopbouw (cfr. afb. 3).

Afbeelding 3: Profiel 1 (Proefsleuf 1)

Plaatselijk bevond zich net onder het verrommelde pakket een donkerbruin pakket. Het betreft de restanten van een (ijzer)aanrijkingshorizont of B-horizont. Het verrommelde pakket is op deze plaatsen opvallend dikker en grijzer van kleur. Dit is duidelijk te zien in profiel 2, die tevens ter hoogte van een recente gracht werd aangelegd (cfr. afb. 4).

Afbeelding 4: Profiel 2 (Proefsleuf 2)

Profiel 4 werd iets dieper aangelegd waardoor in de C-horizont een geleidelijke overgang werd waargenomen van het geelbeige zand naar een grijsbeige zandige klei. Onderaan het profiel kwam een groengrijze klei aan het licht. (cfr. afb. 5).

Afbeelding 5: Profiel 4 (Proefsleuf 3)

4. Onderzoeksresultaten

In totaal werden 5 parallelle NW-ZO georiënteerde sleuven machinaal aangelegd over het volledige terrein. De proefsleuven waren ca. 0,70m diep met een hoogte van gemiddeld 21,30m +TAW. Het vlak heeft een beigegele kleur, met plaatselijk groene glauconiet vlekken. Opvallend was dat plaatselijk de donkerberuine (ijzer)aanrijkingshorizont aan de oppervlakte kwamen. Deze laag was niet overal bewaard, maar was in proefsleuven 1 t.e.m. 4 zichtbaar over de afstand van enkele meters (cfr afb. 6). Het vlak is weinig gebioturbeerd.

Afbeelding 6: Aanrijkhingshorizont die aan de oppervlakte komt en wordt doorsneden door een recente gracht (proefsleuf 2).

Elke proefsleuf werd onderverdeeld in zones, waarbij zone 1 (z1) steeds gelegen is in het meest zuidelijke deel van de sleuf. In elke proefsleuf werden sporen van drainage-grachten aangetroffen (recent fenomeen; cfr. afb. 6 & 7). Deze grachten liepen volgens een NO-ZW oriëntatie en hadden ongeveer een gelijke tussenafstand (ca. 5,50m - 7,50m). Dit toont aan dat het gebied voorheen gedraineerd werd a.d.h.v. een grachtenstelsel, vermoedelijk voor landbouwdoeleinden. Op het grondplan zijn niet alle grachten weergegeven, omdat ze niet allemaal zichtbaar waren in het vlak. De grachten waren niet diep en sommigen waren maar amper in de moederbodem aangelegd, waardoor ze enkel in het profiel van de sleufwand te zien waren. De gracht in profiel 2 was ca. 0,40m diep (cfr. afb. 4). Opvallend is dat er in proefsleuf 3 een gracht met een andere oriëntatie (NW -ZO) liep (cfr. afb. 7). Deze werd haaks doorsneden door de andere grachten en is dus ouder. Naast deze grachten werd er nog een recent paal-spoor aangetroffen in proefsleuf 4.

Afbeelding 7: Recent grachtenstelsel in proefsleuf 4.

Er werden twee paalsporen geregistreerd die gelijktijdig of mogelijk wat ouder zijn dan het recente grachtenstelsel. S01 had een donkerbruine zandige vulling en bevond zich centraal in proefsleuf 3 (cfr. afb. 8). S02 had een donkerbruin, wit gevlekte zandige vulling en bevond zich centraal in proefsleuf 4 (cfr. afb. 9). Beide sporen waren redelijk scherp afgelijnd wat ook op een eerdere recentere datering wijst.

Afbeelding 8: Paalspoor S01

Afbeelding 9: Paalspoor S02

6. Conclusie

Naar aanleiding van de aanleg van een RWZI aan de Lapseheide te Engsbergen (Tessenderlo) werd door het projectbureau Archaeological Solutions bvba een archeologisch vooronderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. Het onderzoek kwam er op vraag van het Agentschap R-O Vlaanderen - Entiteit Onroerend Erfgoed en werd in opdracht van Aquafin nv op 20 augustus 2009 uitgevoerd.

Het archeologische vooronderzoek leverde geen relevante archeologische sporen of vondsten op. Er werden een recent grachtenstelsel en twee (sub)recente paalsporen aangetroffen. Het plangebied had vermoedelijk een zeer vochtige bodem, die pas na drainage - de aanleg van het grachtenstelsel - in gebruik kon worden genomen.

De aanwezigheid van een recent grachtenstelsel en twee paalsporen zijn niet toereikend om een archeologische opgraving te adviseren. Bij deze werd het terrein dan ook vrijgegeven voor verder bodemverstorende ingrepen die gepaard gaan met de inplanting van de RWZI.

7. Dankwoord

Graag wensen we Aquafin nv te danken voor het vertrouwen dat het als opdrachtgever in projectbureau Archaeological Solutions bvba stelt. Speciale dank gaat hierbij uit naar dhr. Bert Schoenmaekers van de firma DCA, die voor een vlot verloop van de werkzaamheden op het terrein instond, en dhr. Bruno Van Dessel, onder wiens leiding de altimetrische en planimetrische opmetingen werden verricht en die ook een zeer gewaardeerde bijdrage leverde bij de productie van de georefereerde overzichtsplannen in Bijlage 3.

Ook mevr. Ingrid Vanderhoydonck wensen we te danken, die in haar functie van erfgoedconsulente bij het Agentschap R-O Vlaanderen, Entiteit Onroerend Erfgoed, bereid werd gevonden om advies te verschaffen.

---

8. Bijlagen

Bijlage 1 : Sporenlijst

Sporenlijst	Archaeological Solutions	

Plaats: Tessenderlo (Engsbergen) - Lapseheide	Projectcode: TES-09-LAP	Projectnummer: 09-AS-19
--	--------------------------------	--------------------------------

Spoornummer	Proefsleuf	TAW	Kleur	Bijmenging	Vondstnr.	Interpretatie
001	3	21,30	D.br	/	/	paalspoor
002	4	21,00	D.br; witgr. gevl	/	/	paalspoor

Bijlage 2: Fotolijst

Fotolijst	Archaeological Solutions

Plaats: Engsbergen (Tessenderlo) – Lapse heide	Projectcode: TES-09-LAP	Projectnummer: AS-09-19
---	--------------------------------	--------------------------------

Naam Foto	Datum	Proefsleuf	Afbeelding
TES09LAP - Vlak voor aanleg PS – 01 tot 07	20/08/2009	/	Overzichtsfoto's van het terrein voor de aanleg van de proefsleuven
TES09LAP - PS1 – 01 tot 11	20/08/2009	1	Overzichts- en detailfoto's van proefsleuf 1
TES09LAP - PS2 – 01 tot 14	20/08/2009	2	Overzichts- en detailfoto's van proefsleuf 2
TES09LAP – PS3 – 01 tot 15	20/08/2009	3	Overzichts- en detailfoto's van proefsleuf 3
TES09LAP - PS4 – 01 tot 12	20/08/2009	4	Overzichts- en detailfoto's van proefsleuf 4
TES09LAP - PS5 – 01 tot 06	20/08/2009	5	Overzichts- en detailfoto's van proefsleuf 5
TES09LAP - Profiel1 – 01 & 02	20/08/2009	1	Profiel 1
TES09LAP - Profiel2 – 01 tot 03	20/08/2009	2	Profiel 2
TES09LAP – Profiel3 – 01	20/08/2009	2	Profiel 3
TES09LAP - Profiel4 – 01 tot 03	20/08/2009	3	Profiel 4
TES09LAP – Profiel5 – 01 & 02	20/08/2009	4	Profiel 5
TES09LAP - Profiel6 – 01 & 02	20/08/2009	5	Profiel 6
TES09LAP - S01 – 01 & 02	20/08/2009	2	Spoor 1
TES09LAP - S02 – 01 & 02	20/08/2009	4	Spoor 2
TES09LAP - Vlak na aanleg PS – 01 tot 03	20/08/2009	/	Overzichtsfoto's van het terrein na de aanleg van de proefsleuven

Bijlage 3 : Opmetingsplan